

«Η όποια προσωπική συμβολή μου αναφέρεται στην ερμηνεία και στην αξιολόγηση των κειμένων: των λογοτεχνικών έργων στην αντιμετώπισή τους με ένα νέο κριτικό φως - όχι σε ιστορικές ή ιστοριοδιφικές έρευνες. Και νομίζω πως η συμβολή αυτή επέτρεψε τον προορισμό της: διατυπώθηκαν νέες απόψεις, νέες ερμηνείες, νέες αξιολογικές κρίσεις - άσχετο αν ορθές ή λανθασμένες. Αυτό ήταν και είναι για μένα το κύριο, και απ' αυτή την οπτική γωνία πρέπει να κριθεί το βιβλίο αυτό» (σσ. 8 εξ.).

κανείς, νομίζω, δεν μπορεί να διαφωνήσει.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΜΑΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ (επιμέλεια),

Το θέατρο στην Ερμούπολη τον εικοστό αιώνα. Πρώτος τόμος 1901-1903.
Ερμούπολις, Έκδοση Δήμου Ερμούπολης 1993. Σελ. 266, 98 εικ. σε πίν. και στο κείμενο.

ΚΩΣΤΑΣ ΤΟΜΑΝΑΣ,

Το θέατρο στην παλιά Θεσσαλονίκη.
Θεσσαλονίκη, Εκδοτικές Νηοίδες 1994. Σελ. 215, 65 εικ.

Η απογραφή της θεατρικής δραστηριότητας στις ελληνικές πόλεις του εσωτερικού και της Διασποράς από το 19ο αιώνα και πέρα ανήκει στα πιο επείγοντα desiderata της σημερινής ελληνικής Θεατρολογίας στον ιστορικό τομέα της. Πριν από μερικά χρόνια προεβλήθη να δώσω μια πρώτη εποπτεία χαρτογράφησης των θεατρικών δραστηριοτήτων του ελληνικού πληθυσμού εκτός Αθηνών από το 19ο αιώνα με πλούσιο, πιστεύω, ωστόσο όχι εξαντλητικό υλικό (Β. Πούχνερ, «Το θέατρο στην επαρχία», *Παρνασσός* 32, 1992, σσ. 200-231 και στον τόμο: *Το θέατρο στην Ελλάδα. Μορφολογικές επισημάνσεις*, Αθήνα 1992, σσ. 331-371). Κάθε τόσο όμως βρίσκω και κάποιο άρθρο, που ασχολείται με το ερασιτεχνικό, επαρχιώτικο ή και σχολικό θέατρο, που δεν το έχω συμπεριλάβει (όπως πρόσφατα και μια μικρή μονογραφία του Αθανάσιου Αβέλλιου, *Το θέατρο του Ομίλου των Ερασιτεχνών και ο Γυμναστικός Σύλλογος Ξηροχωρίου των ετών 1901-1904*, Ιστιαία / Αθήνα 1982, σελ. 32, 5 εικ.), γραμμένο από ντόπιους λογίους, δασκάλους, νοσταλγούς της παλαιάς εποχής. Το υλικό αυτό συχνά είναι πολύτιμο, γιατί, αν και συνήθως δεν εξαντλεί το θέμα, δίνει το έναυσμα για μια συστηματικότερη ενασχόληση μ' αυτόν τον κλάδο. Στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών βρίσκονται στη φάση της τελικής επεξεργασίας ή έχουν τελειώσει διδακτορικές διατριβές για την Πάτρα (19ος αιώνας), τον Πύργο Ηλείας (ως την Κατοχή), την Ερμούπολη Σύρου (19ος αιώνας), την Κωνσταντινούπολη (Χρ. Σταματοπούλου-Βασιλάκου, *Το ελληνικό θέατρο στην Κωνσταντινούπολη το 19ο αιώνα*, Αθήνα 1991, σελ. 915), ενώ παρόμοιες σφαιρικές εργασίες θα έπρεπε να γίνουν και για το Βόλο, την Καλαμάτα, τα Γιάννενα, τη Χίο, τη Θεσσαλονίκη κ.τ.λ.

Η ροή των εργασιών αυτού του τύπου είναι συνεχής, η καταγραφή του όχι πάντα εύκολη. Διαφέρουν συχνά μεταξύ τους τόσο στη στόχευση όσο και στην εκτέλεση. Ο τόμος του Μάνου Ελευθερίου, τυπωμένος με τη στήριξη του Δήμου της Ερμούπολης, στοχεύει σε μια λαμπρή αυτοπαρουσίαση της θεατρικής ιστορίας της πόλης, η οποία αρχί-

ζει αμέσως μετά την Επανάσταση (βλ. Α. Δρακάκης, «Το ξεκίνημα του νεοελληνικού θεάτρου. (Ερμούπολις - Σύρα 1826-1861)» *Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος* 22, 1979, σσ. 23- 81) και σημειώνει και σημαντική κίνηση ιταλικού μελοδράματος (βλ. ενδεικτικά Ν. Μπακουνάκης, *Το φάντασμα της Νόρμα. Η υποδοχή του μελοδράματος στον ελληνικό χώρο το 19ο αιώνα*, Αθήνα 1991). Τις πραγματικές διαστάσεις της θεατρικής ζωής της αστικής και βιομηχανικής πόλης το 19ο αιώνα δείχνει τώρα η διατριβή του Μ. Δήμου, «Τάσεις, επιλογές και μεθοδεύσεις της θεατρικής ζωής στην Ερμούπολη της Σύρου κατά τον 19ο αιώνα (1823-1901)», υπό επεξεργασία. Το βιβλίο του Ελευθερίου περιορίζεται στη θεατρική κίνηση τριών ετών (1901-1903), όπως αυτή φανερώνεται στον τοπικό Τύπο. Το υλικό όμως παραμένει ανεπεξέργαστο και δεν εντάσσεται σε ενότητες και εξελίξεις. Όπως ομολογεί ο ίδιος ο συγγραφέας (σσ. 251 εξ.), δεν εξαντλεί ούτε το σύνολο των τοπικών εφημερίδων. Απλώς δίνει μια γεύση για την πληθώρα του υλικού, το οποίο περμιέει τον επίδοξο μελετητή, που θα ασχοληθεί με τη θεατρική ιστορία της Ερμούπολης το πρώτο μισό του 20ού αιώνα.

Διαφορετική υφή έχει το βιβλίο του Κώστα Τομανά, το οποίο καλύπτει ένα μεγάλο χρονικό φάσμα από το 1872 ως το 1944. Και εδώ το υλικό είναι καταταγμένο χρονολογικά, κατά έτη, αλλά οι πηγές των εκάστοτε ειδήσεων και πληροφοριών δεν αναφέρονται ξεχωριστά (βιβλιογραφία σ. 215), συμπεριλαμβάνουν όμως και άλλες κατηγορίες πηγών εκτός από τις εφημερίδες, όπως απομνημονεύματα ηθοποιών κ.τ.λ. Κι εδώ δεν φαίνεται να έχει εξαντληθεί το σύνολο του ημερήσιου και περιοδικού Τύπου. Λόγω της πολυεθνικής συγκρότησης της πόλης πριν από την απελευθέρωσή της, η θεατρική ιστορία της Θεσσαλονίκης έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Μαζί με τις θεατρικές ειδήσεις βρίσκεται ποικίλο άλλο υλικό, καθώς και επεξηγηματικά σχόλια του μελετητή, που απευθύνονται στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό. Το υλικό είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον: 1872 ιταλικός θίασος μελοδράματος, 1873 η Εβραϊκή Λέσχη ανεβάζει το «Σαούλ» του Αλφιέρι, 1874 ιταλικός θίασος διαλύεται, 1875 όμιλος μαθητών του Γυμνασίου ανεβάζει τον «Ερνάνη» του Ουγκώ, ο θίασος «Ευριπίδης» του Ι. Βασιλειάδη ανεβάζει το «Χίος δούλη» του Θ. Ορφανίδη, 1876 Τούρκοι φαντάροι κατακλύζουν τα «παρβαρδάρια» θεατράκια, κ.τ.λ. Ο μελετητής, που πέθανε το 1993, έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα για την παλιά Θεσσαλονίκη. Το αξιόλογο ως προσπάθεια έργο του μας δίνει μια πρώτη εικόνα για τον πλούτο των πληροφοριών που αφορούν τη θεατρική ιστορία της συμπτωτεύουσας ήδη από τα χρόνια της Οθωμανικής κατοχής.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

Μ. ΒΑΛΣΑ,

Το νεοελληνικό θέατρο από το 1453 έως το 1900.

Μετάφραση - Σημειώσεις: Χαρά Μπακουνάκη-Γεωργοπούλου. Αθήνα, Ειρμός 1994. Σελ. 508.

Η μόνη ξενόγλωσση Ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου (εκτός από τη μελέτη της Αλίκης Βακροπούλου-Halls, *New Greek theater. Roots and blossoms*, Athens 1982 που έχει όμως τελείως διαφορετική στόχευση και υφή) μεταφράστηκε τώρα στα ελληνικά. Ο ογκώδης τόμος του Μ. Valsa, *Le Théâtre Grec Moderne de 1453 à 1900*, Berlin, Akade-